

PABLO DOMENICH

ISTORIE MILITARĂ

(DUPE POVESTIREA UNUI MARTOR OCULAR)

DE

CARMEN SYLVA

*Traian Mutașcu
~ 1946 ~*

BUCURESCI

IG. HAIMANN, LIBRAR-EDITOR

74, CALEA VICTORIEI, 74.

1889

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
Cota ~~04/16553~~
Inventar C422.956

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 72457

RC 67/20.67

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, PROPR. F. GÖBL FII

12, PASAGIUL ROMÂN, 12.

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C422956

bn : 706929

PABLO DOMENICH

ISTORIE MILITARĂ

DE

Carmen Sylva

Generalul Don Fernando de Ybarreta, sosind pe drumul Santanderului spre a despresura Bilbao asediat de carliști, se vădu închis în valea pădurósă de la Somorostro, căci colinele de la San Pedro Abanto erau fórte întărite și formau un șir de piedici, ce nu se puteau străbate.

Trebuia cu orî-ce preț să se coprinďă acele pozițiuni, de pe care o sută de guri de foc revărsaú mórtea.

Don Fernando se aședăse cu statul

major într'o casă arândășescă, ale cărei ferestre, zidite în cărămiđi, erau pătrunse cu găuri prin care să se pótă trage cu pușca. Glónțele ploaű dróiă, ciuruind pe-reții din afară.

Trupele urcaű cu bărbăție la asalt; dar respinși cu putere, se opreaű pe loc și se codeaű.

— *Senores!* ڊise generalul, e cu nepu-tință; copiii se luptă cât pot; dar cad prea mulți; își vor pierde curagiul; să-ı mai însuflețim; mă duc sus între dênșii; dacă vreți, mă puteți însoți.

Apoi, apropiându-se d'un tênăr Fran-ces, care urmase statul major :

— D-ta, îi ڊise el încet pe franțusește, rămâi aci.

Tênărul se roși până sub rădăcinile părului.

— Fie, fie! înțeleg, reluă generalul suriđend. Ești Frances în mijlocul Spa-niolilor! douė popóre vanitóse. Vino cu noi, copilul meu, de óre-ce nu vrei să fii cu minte.

Se aruncă pe cal, dete pintenii și alergă până la capătul unui deluleț înverdit, ce era la întorsătura drumului.

Era un bărbat vesel, de omenie, cu ochii negri blânzi, cu mustața albă cu înădituri, cu cioc franțuzesc, cu obrajii rumeni, cu o înfățișare serioasă, cu o vitejie chipeșă prin simplitatea ei.

Comaniile de *cazadores* (vânători) înaintau hotărâte spre un șanț unde mórtea cădea ca grindina ; acolo, ca zăpăciți, se reîntorceau alergând, căutând stânci, arbori, dupe care să se adăpostescă ; și, apărându-se de lovitură, reîncepeau lupta.

De câte ori trecea câte o nouă trupă, generalul se înălța în scări, și scotea chipiul :

— A! striga el, iată *Cordoba*, trăiască *Cordoba* ! Iată *Mendigorria*, trăiască *Mendigorria* ! Să vedem dacă băieții Cordobei au pentru ce să placă fetelor ! Inainte *Cordoba* ! Inainte *Mendigorria* !

Și diavoli de soldați răspundeau :
„Trăiască generalul !“

Căduseră deja două mii de soldați. Cu toate acestea, Don Fernando sugera liniștit dintr'o țigară cât toate Țilele, scumpă și minunată, pe care o deslipea de buze numai când îi scutura scrumul cu degetul înmănușat în alb, sau când scotea câte un strigăt răsboinic.

Și cei l'alți fumaș și densesii; dar tremurând, cu răsufări întrerupte; o țigară nu ținea mai mult ca cinci minute, căci glonțele ploaș din toate părțile.

Cornistul stătea lêngă general, ținându-se c'o mână de cisma dreaptă a lui Don Fernando, iar cu cea-l'altă strângea cornul de argint, întrebând mereu din ochi pe șeful său, gata a suna un semnal sau altul. Un glonț îl lovi în frunte și cădu în iarbă, fără măcar să suspine.

— *Pobreito!* (*Bietul băiat!*) îngână generalul. Aduceți-mi aminte de seară, domnilor, să scriu însumi părinților lui; am numai viteji împrejurul meu.

Tocmai atunci soseaș vînătorii regimentului „Havanah“, comandați de loco-

tenentul-colonel Don Vicente de la Cueva. Generalul, cum îi zări, se ridică și mai sus în scări și îi întâmpină cu un „ura“ pătrunzător, care-i fermecă.

* * *

Don Vicente trecea de viteaș ca un leu.

Nu de mult, încă pe când Don Vicente era căpitan, toate companiile din armata lui Don Fernando se „pronunțară“.

După o zi călduroasă, îi venise căpitanului pofta să se culce și, desbrăcându-se pe jumătate, se întinsese în patul său.

De-odată i se păru că aude un sgomot sub dânsul. Se coborî repede din odaiă, cu picioarele goale, în cămașă și în pantaloni, legat la cap cu o basma roșie, și 'și vădu soldații luându-și munițiile și încingându-și centurónele pe lumina fumurie a torșelor de reșină.

Toți înmărmuriră, când vădură pe căpitan că intră fără veste; numai unul

mai obraznic. Înaintă spre dânsul și îi dîse amenințător: „Și ce vrei, Don Vicente!“ Dar el, apucând un lemn, lovi în cap pe îndrăsnețul soldat, care căzu la pămînt; apoi c'o voce tunătoare, comandă: „*A las armas!*“ (La arme!)

După ce se consfătuiră c'o privire sfioasă și furișă, se supuseră și luară puscile.

— Drepti! Presentați arma! comandă căpitanul și trecu încet pe dinaintea lor, străpungându-i cu privirea înflăcărată, că le venea să intre în pămînt.

— Ar trebui să vă dau pe toți în judecată, dîse el; dar fiind-că v'ați supus, voiū pedepsi numai pe unii, la întâmplare. Unu, doi, trei, patru, cincî, șase, șapte, opt, nouă. — eși! numărul dece....., unspre-dece, două-spre-dece,—eși! numărul două-deci.....

Soldații se supuneaū, îngălbeniți și aprópe morți de frică. Dar pe buzele lui se ivi un zîmbet.

— Aide, *muchados* (băeți), vîd că sun-

teți pe atât de buni la suflet, pe cât sunteți de viteji ; vă iert pe toți ; culcați-vă și dormiți !

De-atunci deveni idolul soldaților. A doua zi dimineața, pornea să dea asalt unei redute ; între ei era și soldatul pe care l'lovise și pe care singur îl vindecase.

Don Vicente, mărunțel și slab, nu bea spirtose, mânca puțin, avea picioare delicate, inele pe toate degetele, mustăți mici și văpsite negru și era tare în fălcă, semn de voinicie și hotărâre.

* * *

Scia el, generalul, pentru ce aclamase cu atâta veselie pe vînătorii „Havanah“. Cu toate astea, chiar ei, cât erau de viteji, se codeau a trece șanțul. Ceî mai mulți din ofițeri căduseră ; soldații, nehotărîți, se uitaă la acel drum al morței, pe care trebuiaă să'l treacă.

— Băieți ! Ce v'a apucat ? strigă un tînăr, vioi și bine făcut, cu ochii negrii

sculptori și ale cărui bărbete rare se desfăceau în două.

Era Pablo, Pablo Domenich, despre a cărui vitejie mersese vestea în toată oștirea.

— Ce? Vă temeți să nu vă înfierbântați acolo sus? Aideți! Nu fiți copii!

Și ținând acestea, înaintea cu hotărâre, dar liniștit, își scote punga cu tutun, își face o țigară pe care o pune dupe urechiă, răsucesce o altă, o aprinde și începe să fumeze.

Apoi, privește împrejurul. Ceil'alți se tot codesc. Atunci, el își aruncă pușca la umăr, și, cu mâinile în buzunar, înaintea fumând, așa de liniștit ca și cum s'ar fi plimbat, ca și cum ar fi fost vreme de glumă.

Un fior străbătu printre rënduri; toți se cutremurată și scoseră un „ura“ răsunător. Toți se reped după dânsul.

Din vârful dealului, generalul se uită cu ochianul la peripețiile luptei; fața îi se înroșește.

— Cine-î acela , care urcă singur la asalt? In adevăr , fumeadă ! Iată că și cei-l'alți se îmbărbătează ; își reiau avântul ; îl urmădește gata de luptă. Mulți mai sunt încă în picioare. Ura ! Reduta e luată. Victoria e a noastră ! Să vie aci conducătorul lor !

Adiotantul alérgă și revine cu Pablo Domenich, negru încă la față de praful de pușcă.

— Iată, băete, primește crucea de onóre !

Pablo salută cu o înmlădire și o demnitate spanioléscă, tot atât de neschimbat în bucurie ca și printre glónțe.

— Ești óre vrăjit, de mergi astfel singur la asaltul redutelor ?

— Da, domnule general !

Statul major suríde.

— Adevérat ? Nu se atinge de tine nici un glonț ?

Fața generalului luă o expresiune réutăciósă.

Dar Pablo, fôrte serios, scôte din sîn o iconiță :

— *Novia* (logodnica) mea mî-a dat'o ; glonțul n'are nici o putere asupra'mî.

Toți se uitaū cu uimire la acest băiat vioiū și vênjos, cu glasul blând și plăcut, cu înfățișarea veselă, cu buzele subțiri și zvăpăiate sub mustățile-î fine, cu mâinile și piciórele mici.

— Prezintă-te, băete, ȃise generalul, pentru marea-cruce, crucea cu laurî de San Fernando.

De astă-dată Pablo se roși la față ; ochii îi scânteiază, nările i se deschid, pãrënd aprópe străvezii, și pieptul i se umflă, pe când buȃele i se strâng ușor.

Crucea de San Fernando ! Trebuie s'o céră cine-va, și trebuie să dovedéscă că este demn de dênsa. Se însărcinéză atunci un avocat, care 'ți contestă dreptul d'a o purta, până nu vin chiar șefii tēi să dea doveȃi de isbânda ce ai obținut. Acea cruce nu e atârnată numai ca să se

vađa; ea e cusută pe tunică, spre a fi purtată tot-d'auna.

* * *

Câte-va ڟile în urmă, Domenich stătea în picióre lêngă un camarad al sėu, care pusese o fóiă de hârtie pe o tobă ce o ținea între genuchĩ și cu capul plecat, cu mâna greóie și neîndemănitecă scria 'ceia ce 'i dicta el. Pablo nu știa să scrie; îi părea rėu, dar și cei-alți erau mâhniți, că din pricina asta nu putea să se facă sergent.

Scrisórea conținea următoarele:

„Dragă Paquito! Cred că ești sănătósă și petreci bine. Eũ sunt bucuros. Mi s'a dat crucea de San Fernando. Pentru ce? Nu știu. Generalul m'a întreat, dacă glónțele nu se ating de mine. Eũ i-am arătat iconița ce o am de la tine. Socotesc că dupe patru săptămâni imi vor da drumul, și, dacă nu mă vei uita până atunci, ne vom cununa.“

Te îmbrățișez :

Al tėu

«Pablo Domenich»

Mai era încă mult până la ڟiua hotă-

rîta de Pablo, cînd fu chemat de comandantul Don Vicente :

— Ascultă, băete, îî ȑise el ; medicul regimentului, Ńtiind că eŃti de trébă Ńi cinstit, ar vrea să te ia vistavoiu la dēnsul.

— Domnule Comandant, scāpați-mē, vē rog. Nu pot să slujesc. Sunt de familiă bună, Ńi din strēmoŃi am fost tot stāpāni pe la casele nōstre. Nu pot să fiu slugă.

— Cum, Domenich ! tocmai tu, soldatul cel mai cu minte Ńi cel mai supus din armata, te rēsvrāteŃti astă-ȑi pentru întāia óră ? Ia séma, cā este tot slujba regelui !

Pablo îŃi muŃcā buzele Ńi se îngālbeni la faȑă.

— Fie, domnule Comandant ! dacā o voiȑi D-voastră, mē supui ! ȑise el cu glasul jumētate Ńi privirea abătută.

In acea séră chiar, se duse la medicul regimentului Ńi, rēsucindu-Ńi chipiul în māini :

— Fāgāduesc, ȑise el, cā voiu sluji cu

credință; dar am să vă fac o rugăciune.

— Să vedem, spune.

Medicul regimentului, Don Ramon Etcherbaster, un chirurg distins, era Basc de origină. Mare, gras și strâns zdravăn în tunică, avea fața colorată; mustățile îi erau albe și sbârlite, ochii cenușii; îi plăcea adesea să se lege de slujnicile frumoase de pe la hanuri; era supărăcios, dar bun.

— Sunt harnic și nu mă plâng nici odată de muncă, reluă Pablo încetinel și cu óre-care temere la vorbă. Certăți-mă, ocărăți-mă când veți vrea; dar vă rog să nu ridicăți nici odată mâna asupra-mi, nici chiar să mă atingeți, fiind-că.... nu știu ce s'ar putea întâmpla.

— Nici nu m'aș gândi măcar să te bat! Cred că o să te porți cum se cade, ca să te am tot-d'auna în nume de bine.

— Am voit numai să vă pui în vedere. Omul nu știe la ce se așteptă; și, ceia ce vă spusei, n'ași putea să sufer nici odată. Veți ține minte, nu e așa?

— Firește, băete ! Eă nu mă tem. Mă încređ în tine ; aibi și tu încredere în mine.

Pablo eși, serios, și începu slujba cu hărnicie și cu cuget bun. Dar, nu mai era vesel ; nu mai glumea ; nu mai mergea vioiă și mlădios, ca mai 'nainte

— Ce face Domenich ? întrebă comandantul.

— O ! Mă ține ca în palme ! răspunsese chirurgul. Nu mai am grije de nimica. Domenich are de tóte ; mă chivernisește ca o mamă ; mă lasă să 'l cert, fără să se supere ; e deștept și tăcut ; în sfârșit, e o piatră neprețuită.

— E un eroă ! întrerupse comandantul.

Pablo se silea să procure stăpânului său tot felul de mici desfătări, când acesta venea acasă obosit ori supărat de la ambulanță, unde câte un tână încă viguros își da ultima suflare, de unde câte un tată de familie pleca mutilat pentru tot-d'auna, și supărarea lui Don Ramon se schimba adesea în neastâmpăr și în iuțelă.

Dar Pablo era tot-d'auna blând și liniștit.

— Aștă-seră, Domenich, o să mă întorc la șapte ceasuri; aibi grije să fie masa gata, am de făcut o operație grea pe ȕioa de astă-ȕi și voiŭ fi ostenit.

Și, ȕicȕend acestea, Don Ramon își îmbracă tunică, o încheiă și eși repede.

Pablo avu grije să pregătescă cina; făcu un bifteck cu cartofi; la șapte ceasuri tot fu gata și un miros poftitor se împrăștia prin odaie. Medicul nu mai sosia. Pablo, mâniat că întârȕiasc, acoperi bucatele, ca să nu se răcescă. Îl veni în gând să le lepede și să facă altele; dar stăpînul seŭ ar fi putut să sosescă din minut în minut, flămând, nerăbdător. După o ȕi lungă de muncă ostenitoare, mai bine să aibă o cină rea, de cât să nu găsescă nimic.

Aci eșia până la ușă, aci reintra în odaiă. Sunară opt ceasuri, apoi opt și jumătate. Cerul se acoperise cu nori groși, furtunoși, și întunericul se întinsese repede. In sfârșit, umbra lui Don Ramon

C 422976-

apăru în crepuscul, distingându-se de norii negri grămădiți și, cu mersu-î nervos, ca după obicei când era supărat, intra iute, aruncă chipiul într'un colț, se lăsă greu pe singurul scaun ce avea în casă, depărtă lumînările și apropie bucatele.

Pablo îi spuse că, fiind de mult gata, trebuie să se fi recit. Don Ramon părea că nu 'l aude; dar își turna pahar peste pahar, mormăia în potrive ajutoarelor lui, făcându-î măgari; în potrive soldaților, făcându-î netrebniți; în potrive stupidei. Crucea Roșie și în potrive bandajelor ce erau de nesuferit. Apoi tăcu, și începu să mănânce.

Dar cina, pregătită cu atâta îngrijire, se prăpădise; carnea se întărise, cartofii erau reci.

— Próste bucate!... Bune pentru câini! repetă doctorul de mai multe ori.

Apoi scuipe bucată, trânti cu furie farfuriile pe jos și trase o palmă lui Pablo.

* * *

Acesta năvăli afară din odaiă, pe întunericul nopței și pe furtună. Doctorul rămase nemișcat și ca desbătut într'o clipă. Iși reaminti rugăminte la Pablo și, rușinat, privea la rămășițele risipite pe jos. Se duse la feréstră, în care bătea plóia. Se uită la ceasornic, și vădu că întârziase cu un ceas și jumătate; fu coprins d'un simțimânt de remușcare și de părere de rău, căci inima'i se sbuciuma în piept.

Aștepta nerăbdător să vie Domenich. Greșise mai multe operații, și pe de asupra se umilise și în acest fel.

Iși aminti de câte ori certase pe Pablo, și cum acesta nu-i răspunsese nici odată. Fie-care din acele scene treceaū pe dinaintea ochilor lui, dar lămurite, mărite. Ar voi, fără îndoială, să'și repare nedreptățile. Ar cumpăra un inel pentru *novia*; ar ajuta la aședarea tinerei căsnicii.

La cel mai mic sgomot, se oprea, tră-

gea cu urechia : nu s'auđia nici un pas, și numai plóia picura de-alungul geamurilor.

Ostenit în fine, se culcă în pat și stinse lumînările. Nu putu să adórmă multă vreme, căci, tocmai când ațipea, i se părea că aude pasul lui Domenich ; și se re-deștepta, până ce, la urmă, ostenéla în-vingéndu-í neliniștea sufletului, și dorința ce simțea d'a-și îndrepta greșala, îl ajută să adórmă într'un somn greu.

În vremea aceia, Pablo rătăcea pe câmp, ca un nebun. Câte odată, la lumina câte unui fulger, zărind vr'o cruce, îngenuchia înaintea-í și se ruga. Dar rugăciunea nu-í ajungea până la buze. Numai un cuvânt le mișca mereu : Rėzbunare ! Rėzbunare asupra aceluia care 'l lovise peste obraz, pe dėnsul, Pablo, cel mândru, Pablo cel liber, cel nevinovat !

Apoi cugetă că după religia creștină cată să fie răbdător și că, dacă s'ar rėzbuna, ar muri și el.

— Și frumoșa mea *novia*, iubita mea ! se văita el. Mi-o vor lua-o. Mė vor îm-

pușca ca p'un câine, și ca pe un ucigaș, nici chiar nu mă vor îngropa creștinește.

Astfel cugeta el; dar palma îi ardea fața și plóia nu-î o spála. Se trânti pe pământ și mușcă iarba; se lovi cu capul de cruce, dar aí fi đis că în vinele lui curge aramă topită. I se părea că pieptul și capul vor să isbucnescă. Câte odată deschidea gura mare, simțind că se înăbușește, și se lovea cu pumnii în piept, ca să pótă resufla.

— Și l'am rugat cu tóte astea! Și n'a ținut sémă! Și pentru-ce? Pentru-că a murit póte vr'un rănit în mâinile lui? Parcă n'ar fi tot aia, unul mai mult saú unul mai puțin, dacà cađi pe câmpul de bătăie orí subt cuțit, orí.....

Nu termină, căci, la ultimul cuvânt, inima-î încetase d'a mai bate.

Apoi cugetă cât fusese el de bun și de cinstit și că în scurtă vreme ar putea să nu mai fie același.

Dar acea lovitură peste obraz nu 'l degradase óre în de-ajuns? Putea să cađa

cum-va mai jos ? Se cutremură. Simți atâta ură în potriva lui Don Ramon, că-î venia să se repeadă la el, să 'l sugrume în pat. Dar nu, nu așa, nu așa...

Se aședă pe o piatră, pe când apa curgea de pe hainele lui, și începu să'și zmulgă cu fierbințelă firele din barbă, ca și cum ar fi voit să 'și o scóță cu totul. Avea crucea bravilor, era hotărît pentru cea mai mare distincție, și să făptuiască o asemenea mișelie ! Dar fapta lui Don Ramon era mai mișelăscă ; căci Pablo nu se putea apăra, și el îl desonorase.

Iși frecă ochii cu palmele, căci simțea cum se urcă sângele într'ênșii. In acel timp, ură până și pe comandantul, care 'l umilise, pe el atât de mândru, și 'l silise să slugărească. Cu toate astea, își iubia mult comandantul. Numai pentru dănsul repurtase astă izbândă și făcuse alte fapte vitejești, pentru dănsul primise acea stare umilită ; pentru dănsul s'ar fi aruncat și în foc !

— A ! Don Vicente ! Don Vicente !

murmură el. Și cu toate astea, te iubesc ;
căci ești un erou. A! Don Vicente ! Ai
cerut prea mult de la mine ! Dacă fac
una ca asta, Don Vicente, vei pune să mă
împusce și apoi o să fii foarte trist !

Și înfierbințeala i se urcă de la grumaji
la ochi ; lacrimile îi zguduiau pieptul cu
putere. Lovi cu piciorul în pământ, scrăjni
din dinți, se sculă și fugi mai departe. In-
tr'o vale sălbatică, se rezemă de-o stâncă
umedă de ploaie ; voia să fie cât mai de-
parte de Don Ramon, spre a nuși putea
pune planul în lucrare. Numai sângele l-ar
fi spălat de rușine. A ucide ar fi fost să
'și primejduiască ânsuși viața. Viața lui ?
Ce-î păsa ! La ce ar fi trăit, vestejit, de-
sonorat !...

Atunci, îi apăru 'nainte chipul logodni-
cei lui. Cât ar plânge ea, când ar afla c'a
murit ! Da, — ênsă cum ar cuteza s'o să-
rute ? El își trecu peste obraz de mai
multe ori mâneca plină de ploaie, ca și
cum ar fi voit să șteargă ceia ce i se lipise.

Dar apa cerului nu spală desonoarea !

Ploaia curgea în vale cu un zgomot sinistru ; șiroaiele de apă ce se formaseră, rostogoleau stâncile până jos și se aduna în fund, ca un fluviu spumegând. Pablo auzea zgomotul și simțea apa picurându-i pe ceafă. Era încă așa de întuneric, că nu și putu distinge degetele în fața ochilor. El lovi cu pumnul în stânca pe care ședea și cugetă că soarta era pentru dănsul mai tare și mai rece ca acea stâncă, dar că și el va ști să fie mai tare și mai rece.

Mai exista oare pentru dănsul durere sau suferință? El nu mai știa de cât de răzbunare ! Și valea sonoră răspundea în acorduri amenințătoare, ca și cum ar fi păstrat ecoul tunurilor bubuitoare ce trăziseră asupra-i, ca și cum și ele ar fi intonat cântul răzbunărei.

În sfârșit, zorile reci și palide se iviră. Pablo ridică ochii spre cer. Iși simții gura amară, ochii împâienjinați de-o întristare furioasă, semănând cu Nemesis când străbate pământul plin de crime, ca să sdrobească pe-acei ce se credea în siguranță...

Căută crucea din 'nainte a căreia stătuse mult timp îngenuchiât ; și, negăsind'o, îngenuchiă înaintea unei alteia , pe care era atârnată o coroană uscată și udă de ploaiă :

— Isuse Christoase ! zise el, iartă păcătoșului care m'a lovit și celui-l'alt păcătoș care n'a putut să sufere mișelia.

Tocmai atunci, norii se răriră și se înroșiră pe cer, ca niște munți înflăcărați.
Soarele răsărea.

* * *

E parada Duminicei. Trupele staă rânduite. Generalul Don Fernando și strălucitorul său stat-major sosesc în galopul cailor. Cimbrul încă umed de ploaie înbălsămește sub copitele cailor care 'l calcă. Norii, înaintând încet pe cerul cenușiū, se înălță ca fumul ce ese din tunuri. Ploaia se scutură după copaci și picióarele cailor se cufundă în pământul înmuiat.

Generalul, vesel și mergând la pas, trece trupele în revistă, salută și le strigă : « Bună ziua, copii ! ». La care i se răspunde prin strigătul : « Să trăiți ! »

El îi cercetează pe toți, zărește și pe Pablo, și se miră că 'l vede așa de posomorât ; dar îl uită numai decât. Apoi vin comandanții, adiotanții, medicii... Pablo e în front și prezintă arma. Nimeni nu 'l vede cu ce priviri se uită la Don Vicente ; acesta, îl vede că nu are crucea la piept, — dar nu vede că 'n locul unde-o purta până atunci, inima îi bătea cu putere...

Iată că sosește și Don Ramon... Atunci Pablo îngălbenește ca un mort, face trei pași înainte, ia pușca la ochi, trage, și Don Ramon, lovit în inimă, întoarce privirile spre el, întredeschide buzele, apoi cade după cal, fără-a mai zice o vorbă.

Pablo atunci azvârle pușca jos, încrușișază brațele, își lasă capul spre piept și așteptă liniștit să 'l aresteze.

Toți credeaū că Domenich a înebunit, și așteptaū deznodământul cu neliniște.

După prânz chiar se judeca înaintea consiliului de război.

— Ai omorât cu voință pe Don Ramon?

— Cu voință!

— Ce ți-a făcut?

— M'a palmuit peste obraz!

Toți se priviră.

— Și ce-î făcuseși, ca să te palmuiască?

— Nimic.

— Te-a palmuit fără vină?

— Da, fără vină; jur!

— Cum se poate?

El povesti împrejurarea, liniștit, așa cum se întâmplase. Consiliul căută să dea circumstanțe ușurătoare.

— Știași că pușca ți era încărcată?

— Am încărcat-o eu însu-mi.

— Și-ai venit cu hotărârea să 'l omori?

— Da! Cu totul hotărât!

— Și nu știași că vei muri și tu?

— Știam.

Emoțiunea lui se trăda numai printr'o ușoară tremurătură a buzelor. Ofițerii se consfătuiră; dar legea era neîndurătoare.

— Mâine de dimineață, tu, Pablo Domenich, vei fi împușcat.

Mușchiî obrazului său nu se mișcară; ascultă, cu ochii mari, cetirea sentinței ce 'l condamna la moarte.

Cea din urmă noapte, o petrecu aproape întreagă cu preotul, căruia îi încredință crucea și iconița, ca s'o dea *noviei* lui.

— Iconița asta, zise el c'un surîs amar, m'a apărat în potrive gloanțelor iar nu și în potrive palmelor!

În lagăr, ostașii se adunaseră în grupuri, înprejurul focurilor, și toți discutau asupra împrejurărei, unii mai tare, alții mai încet, o parte lăuda, alta învinuia, după firea fie căruia; și, când se luminea de ziuă, tuturilor le băteau inimele.

* * *

Soarele se ridica pe un cer albastru, neînorat.

Sus de Pomorastro, pe un șes, un cimi-

tir aprópe în ruine, de unde se zărește golful Biscaya, între două coaste păduratice. Albia mării albăstrește în depărtare, înconjurată de fagi și stejari. Pământul e roșu, pe unde nu e acoperit cu flori.

Vechiul zid al cimitirului, acoperit de vegetație de mușchi și flori, bătea în roșu. Arborii seculari murmurau, aplecându-se sub adierea ușoară a mării. O pasere respâdea cântecul ei limpede prin aerul dimineții.

Atunci, pământul tremură sub pași hotărâți și cadențați, pe când sunetul tobelor începu să se auză, și trupele înaintau, rânduindu-se pe-o mare întindere; în cap, era falnicul regiment al husarilor „Pavia y Princessa“, lancieri de „Lucana“, apoi artileria, compusă de Aragonezi, bărbați frumoși, bravi, cu mușchii de fier, cu ochii de jeratic. Venea apoi vânătorii „Havana“. Nouă inși fură scoși din rânduri și așezați în apropierea cimitirului.

Așteptați ast-fel toți în linie; se auzeau numai câte-va comande scurte, în

colo era tăcere adâncă. Așa de adâncă, în cât ai fi crezut c'auzi sgomotul undelor pe țermuri, sau bătăile propriei tale inimii..

Don Vicente ordonase aproape pe șoptite să iasă sapeuriî din rënduri. Era așa de tras la față, că pielea se părea lipită pe oase.

Un cutremur strébătu printre rënduri, și toți se uitară la preot, învestmântat cu insignii sacerdotale, suind încet treptele micului altar, clădit grabnic, în mod grosolan.

Chipul Mântuitorului reieșea, sever, pe crucea lui, și părea că privește la ceia ce se petrece... Două lumînări de ceară ardeaă fără lumină sub razele soarelui.

Pablo fu adus cu mâinile legate.

Mergea hotărât, se ținea drept, cu ochii vioi. El ascultă rugăciunea, îngenuchiat înaintea altarului, și primi grijania cu credință și cu evlavie. Apoi, sculându-se, îmbrățișă cu privirea, în semn de „adio“, toate împrejurimile, și departe, departe, pâra peste Ocean...

Un ofițer se apropie de dănsul și 'l întrebă dacă voește ceva, în ultimul moment.

— Da, răspuse el. Ar vrea oare Don Vicente să 'mă dea mâna ?

— Fără îndoială, și încă cu bucurie !

Il conduseră înaintea comandantului; dar acolo își scutură mâinile, în semn d'arăta că-i sunt legate. Don Vicente porunci să 'l deslege. Apoi mâinile lor se strânsură cu solemnitate, pentru cea din urmă oară. Lacrimile șiruiău pe obrazul comandantului; fața lui Pablo era senină.

Fără-a se opune, Domenich privi zidul și, întorcându-se încă o dată spre Don Vicente: „*Ahora*“ ? (Acuma?) întrebă el c'un glas limpede.

Acesta își inclină capul. Atunci Pablo înaintă spre sapeuri, le făcu la fie-care câte un semn cu mâna și le zise adio. Ei plângeau.

Apoi, rezemându-se cu liniște de zid, se uită încă-o dată la soare, și singur el, cu voce tare, comandă :

— *Fuego!*

Puțină rămăseră cu ochii neudați de lacrimi, și în timp de mai multe minute, toți acei viteji adunați pe colina Somorastro căutaă în zadar să 'și revie în fire. În sfârșit, generalul comandă să defileze trupele pe dinaintea cadavrului.

— Vai! La ce mai trebuie și asta? Întrebă Francezul cu temere.

— Da, copilul meu, trebuie, pentru disciplină. Dar colo, în biserică, e întins cadavrul lui Don Ramon. Toți ofițerii mei vor defila pe lângă el, ca să nu uite nici o dată, că nu trebuie să insulte pe acela, căruia nu'i se poate da satisfacere ...

(Tradus de Th. M. Stoenescu).

Tip. Curții Regale, prop. F. Göbl Fii, Pasagiul Român, 12

